

КОМПЕТЕНТІСНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

УДК 373.3:37.013

С. М. Мартиненко, І. М. Новик

ЗАСТОСУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ У ПРОЦЕСІ ВИМІРЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено особливості діагностування сформованості навчальних компетентностей (ключової, міжпредметної та предметної) в учнів молодшого шкільного віку; розкрито діагностичні завдання для вимірювання математичної, природознавчої та іншомовної компетентностей молодших школярів, а також подано діагностичний інструментарій оцінювання навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаних завдань.

Ключові слова: вимірювання навчальних компетентностей; діагностичні завдання; ключова компетентність; міжпредметна компетентність; навчальна компетентність; предметна компетентність; учні початкової школи.

Постановка проблеми. Реформування системи початкової освіти, зокрема переорієнтація навчальних досягнень учнів з традиційної сукупності предметних знань, умінь і навичок на формування ключових, міжпредметних і предметних компетентностей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, є одним із основних питань початкової освіти (Державний стандарт початкової загальної освіти).

Метою статті є розкриття особливостей застосування діагностичних завдань для вимірювання сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи, визначення подальших шляхів їх формування.

Навчальні компетентності учнів початкової школи. Аналіз наукових джерел засвідчив, що в психолого-педагогічній науці не існує єдиного підходу до визначення сутності та змісту понять «компетенція» і «компетентність» (Н. Бібік, І. Зимня, О. Локшина, О. Овчарук, О. Савченко, Л. Хоружа, А. Хуторської та ін.).

У найбільш загальному розумінні компетентність визначається як: відповідність вимогам, установленим критеріям і стандартам певних галузей діяльності у процесі вирішення завдань; володіння необхідними знаннями; здатністю і готовністю упевнено досягати результатів і володіти ситуацією. Зокрема, Н. Бібік компетентність тлумачить як «інтегрований результат освіти присвоєний особистістю, що передбачає зміну акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах»

(Бібік Н. М., 2010, с. 2). На думку Л. Хоружої, через «компетентність можна поєднати особистісне і соціальне в освіті, спрямувати цей процес на комплексне оволодіння учнем сукупністю способів діяльності» (Хоружа Л. Л., 2011, с. 14).

З огляду на зазначене, під навчальною компетентністю розуміємо соціальну вимогу до освітньої підготовки учня молодшого шкільного віку, що характеризує результати навчання; комплексну характеристику особистості школяра, що виявляється в демонстрації оптимального рівня вирішення питань із певного навчального предмету, а також застосування теоретичних знань у практичній діяльності та соціальній сфері.

Відтак, формування навчальних компетентностей як освітнього результату навчання учнів вимагає їх стандартизації, тобто визначення конкретного переліку, опису змісту, розроблення вимірювальних матеріалів і застосування стандартизованих систем оцінювання у навчанні. Для діагностування навчальних компетентностей спеціально розробляються або застосовуються готові діагностичні завдання з метою перевірки основних елементів готовності учнів, а саме: сформованості фактичних теоретичних знань, спеціальних умінь, навичок навчальної та пізнавальної діяльності. Аналіз їх виконання дає достатньо повний обсяг інформації, за допомогою якої педагог має змогу зробити об'єктивні висновки про рівень підготовки учнів початкової школи.

Діагностичні завдання подаємо як спеціально спроектовану систему завдань, спрямовану на перевірку засвоєння теоретичних знань,

сформованості практичних умінь і навичок навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи, на підставі яких визначаємо їхні індивідуально освітні траєкторії.

Розроблені нами діагностичні завдання для учнів початкової школи є практико-орієнтованими, створеними на основі життєвого сюжету, під час виконання яких дитині необхідно застосувати існуючі знання та вміння, що входять до програмових завдань початкової школи та дозволяють перевірити сформованість у молодших школярів ключових, міжпредметних і предметних компетентностей.

Зупинимося докладніше на розкритті сутності кожної компетентності.

Ключові компетентності характеризуються як найбільш загальні (універсальні) здібності, вміння. Зокрема, українські вчені Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко на основі вивчення зарубіжного досвіду й потреб розвитку вітчизняної школи визначили сукупність ключових компетентностей учнів початкової школи (Савченко О. Я., 2012, с. 141).

Для зручності сприйняття сутності ключових компетентностей учнів початкової школи подаємо їх в таблиці 1.

Таким чином, можемо стверджувати, що ключові компетентності, подані в таблиці 1, є як особистісною, так і соціальною цінністю, яка безпосередньо впливає на результативність подальшої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти міжпредметну компетентність

визначаємо як здатність учня застосувати у міжпредметному колі проблем знання, вміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей (Державний стандарт початкової загальної освіти).

Міжпредметну компетентність розуміємо як синтез знань і вмінь із різних розділів одного або декількох навчальних предметів, об'єднаних єдиною проблемою (темою, об'єктом), яку необхідно вирішувати.

Предметні компетентності формуються в межах вивчення певних навчальних предметів. На думку О. Савченко, «предметна компетентність – це сукупність знань, умінь, навичок, ставлень і характерних якостей, що дає змогу учневі автономно виконувати певні дії в межах конкретного предмета для розв'язання навчальної проблеми» (Савченко О. Я., 2012, с. 487). Вони необхідні для ефективного виконання конкретної дії в окремій предметній галузі та включають вузькоспеціальні знання, особливого роду предметні вміння, навички, способи мислення. Їх відмінність від традиційної тріади «знання – вміння – навичка» полягають у наявності перспективності, практичного запиту та особистої значущості для учня.

Вважаємо, що з метою перевірки сформованості навчальних компетентностей у молодших школярів доцільно застосовувати діагностичні завдання, які уможливають об'єктивно вимірювати навчальні компетентності особистості. Зокрема, С. Мартиненко зазначає, що діагностичні методики можна

Таблиця 1

Ключові компетентності учнів початкової школи

<i>Уміння вчитися (навчальна)</i>	<i>Громадянська</i>
<ul style="list-style-type: none"> - виявляти послідовність і наполегливість у навчанні - вміти отримувати доступ до нових знань, умінь і навичок, здобувати їх, обробляти та засвоювати - застосовувати здобуті знання в різних життєвих контекстах 	<ul style="list-style-type: none"> - активно взаємодіяти з іншими в громадській сфері - виявляти солідарність та інтерес до розв'язання проблем - знати свої права і обов'язки
<i>Загальнокультурна</i>	<i>Компетентність з інформаційних і комунікаційних технологій</i>
<ul style="list-style-type: none"> - знати особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій і культурно – дозвіллевій сфері 	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати комп'ютер для пошуку інформації - орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією
<i>Соціальна</i>	<i>Здоров'язберезувальна</i>
<ul style="list-style-type: none"> - розуміти норми поведінки й манер - вміння й навички конструктивно спілкуватися в різних середовищах - виявляти толерантність - продуктивно співпрацювати з однолітками - конструктивно розв'язувати конфлікти, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність за наслідки вчинків 	<ul style="list-style-type: none"> - мати уявлення і поняття про здоров'я, здоровий спосіб життя - усвідомлювати здоров'я як вищої життєвої цінності - дбайливе ставлення до свого здоров'я: здорове харчування, розпорядок дня, гігієнічний догляд за тілом, загартовування.

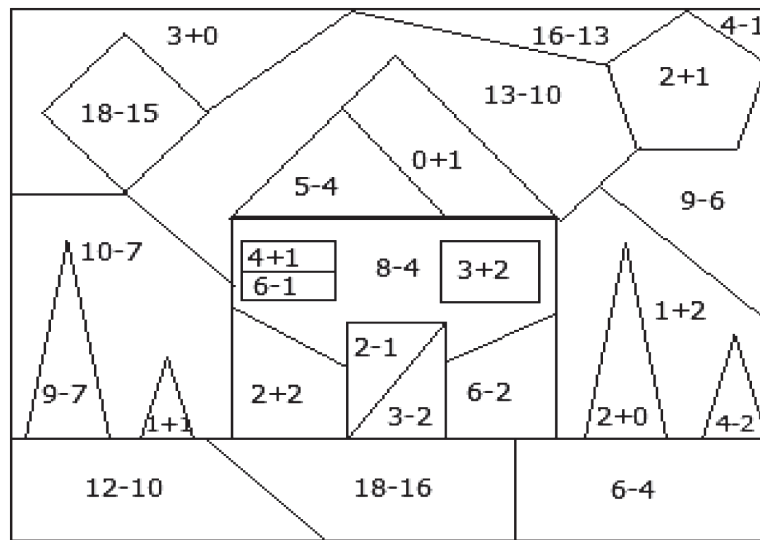

Рисунок 1. Діагностичне завдання для учнів першого класу
1 – коричневий; 2 – зелений; 3 – синій; 4 – червоний; 5 – блакитний.

вважати ефективними, якщо вони «вказують на індивідуальні особливості кожної дитини (виявлення); окреслюють проблему (аналіз); допомагають виробити успішну програму дій та оцінити її (втручання)» (Мартиненко С. М., 2013, с. 64).

Діагностичні завдання, спрямовані на перевірку сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи, поряд із ключовою, міжпредметною та предметною компетентністю, вимірюють математичну, природознавчу та іншомовну.

Для перевірки сформованості математичної компетентності учнів першого класу пропонуємо діагностичне завдання «Математична знахідка», яке, на нашу думку, визначить здатність дитини застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язання практико-орієнтованих задач.

Математична знахідка

Мета: визначення стану сформованості математичної компетентності учнів першого класу; здатність учня застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язання навчально-пізнавальних і практико-орієнтованих задач.

Хід проведення: дитині пропонують вирішити приклади й відшукати зашифрований малюнок (рис.1). Кожна відповідь прикладу відповідає певному кольору.

У таблиці 2 подано діагностичний інструментарій оцінювання сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаного ними діагностичного завдання «Математична знахідка».

Для перевірки сформованості природознавчої компетентності учнів першого класу пропонуємо діагностичне завдання «Природа навколо нас», яке,

Таблиця 2

Оцінювання сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаного діагностичного завдання «Математична знахідка»

Компетентність	Показники	Рівні сформованості компетентності	
		Недостатній	Достатній
<i>Ключова</i>	Виявлено послідовність і наполегливість у виконанні поставленого завдання	В учня не спостерігалась послідовність і наполегливість у виконанні поставленого завдання	Учень впевнено, послідовно й наполегливо виконав поставлене завдання
<i>Міжпредметна</i>	Визначено й здійснено спосіб розв'язання прикладів для розфарбовування малюнку	Учень малюнок розфарбував фрагментарно, для його розфарбовування використав не всі запропоновані кольори	Учень вирішив правильно всі запропоновані приклади та правильно розфарбував малюнок
<i>Предметна</i>	Здатність виконувати арифметичні дії та вміння працювати з числовою інформацією	Виконання арифметичних дій в учня викликало труднощі, було вирішено приклади в межах 10	Учень арифметичні дії виконав правильно й швидко

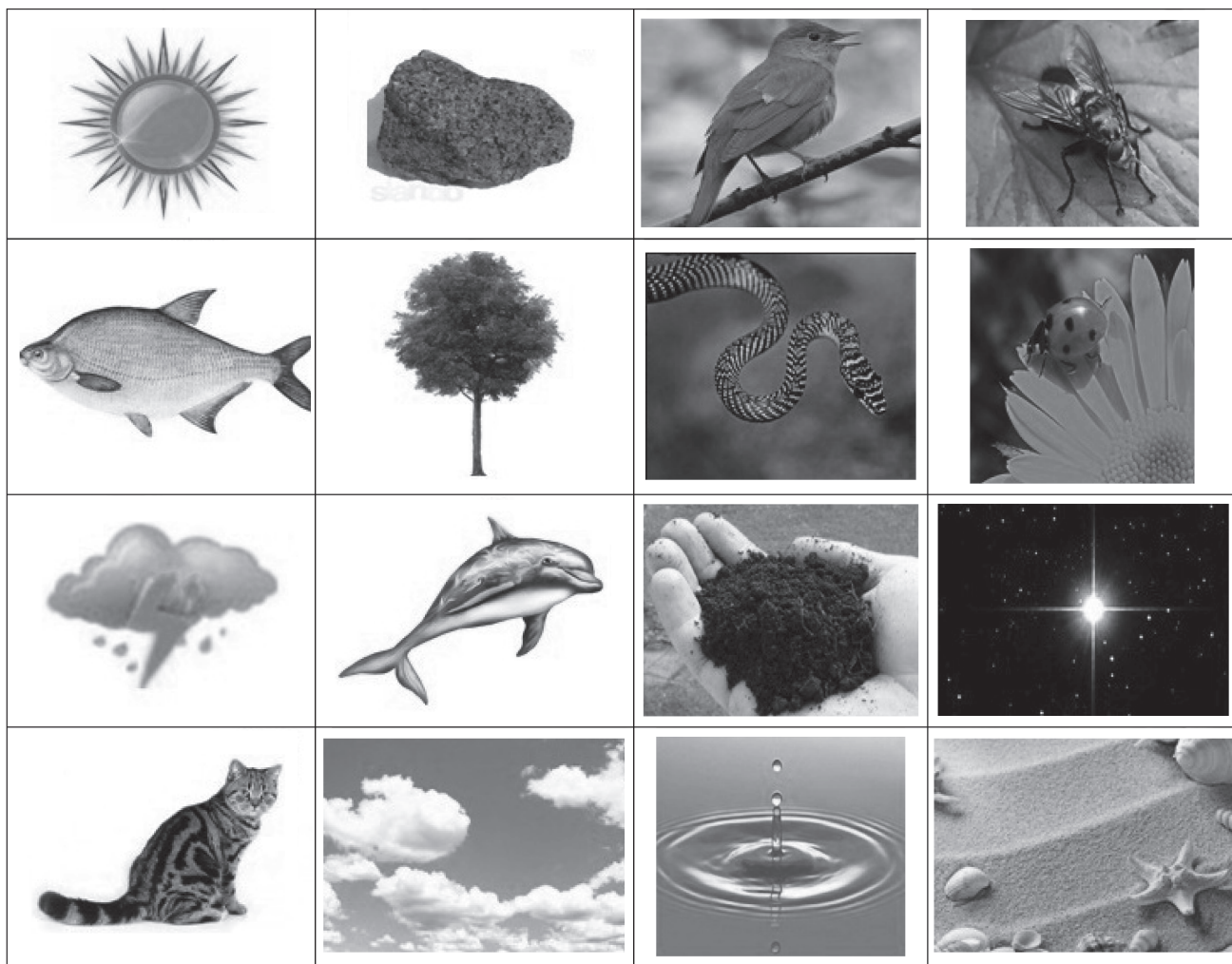

Рисунок 2. Серія картинок для діагностичного завдання «Природа навколо нас»

на нашу думку, дасть змогу визначити стан засвоєння інтегрованих знань у дітей про живу і неживу природу.

Природа навколо нас

Мета: визначення стану сформованості природознавчої компетентності учнів першого класу на

основі засвоєння ними системи інтегрованих знань про живу і неживу природу.

Хід проведення: дитині подається серія з 16 картинок і пропонується згрупувати їх за ознаками: жива і нежива природа (рис. 2).

Таблиця 3

Оцінювання сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаного діагностичного завдання «Природа навколо нас»

Компетентність	Показники	Рівні сформованості компетентності	
		Недостатній	Достатній
<i>Ключова</i>	Виявлено вміння планувати свої дії відповідно поставлених завдань і умов їх реалізації	В учня нечітко прослідковується поетапне планування виконання завдання	Учень досягнув позитивного результату, використовуючи послідовне та поетапне планування
<i>Міжпредметна</i>	Визначено й здійснено класифікацію малюнків	Учень намагався використати логічний спосіб класифікації, але не досяг бажаного результату	Учень використав логічний спосіб класифікації малюнків відповідно до їх ознак
<i>Предметна</i>	Використано природничі знання і вміння для класифікації малюнків	Учень згрупував малюнки у дві групи, але не кожен з них відповідав ознакам	Учень згрупував малюнки правильно відповідно до ознак (8 малюнків – жива та 8 – не жива природа)

У таблиці 3 подаємо діагностичний інструментарій оцінювання стану сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаного ними діагностичного завдання «Природа навколо нас».

Для перевірки сформованості іншомовної компетентності учнів першого класу пропонуємо діагностичну методику «Цікава мова», яка уможливить виявити рівні засвоєння дітьми іншомовних слів.

Цікава мова

Мета: визначення стану сформованості іншомовної компетентності учнів першого класу на основі засвоєння іншомовних слів.

Завдання 1. За попередньо підготовленими картками з словами англійською мовою та картинками дитині пропонується знайти відповідні слова до малюнків (рис. 3).

the sun	dog	flower	star	cat
---------	-----	--------	------	-----

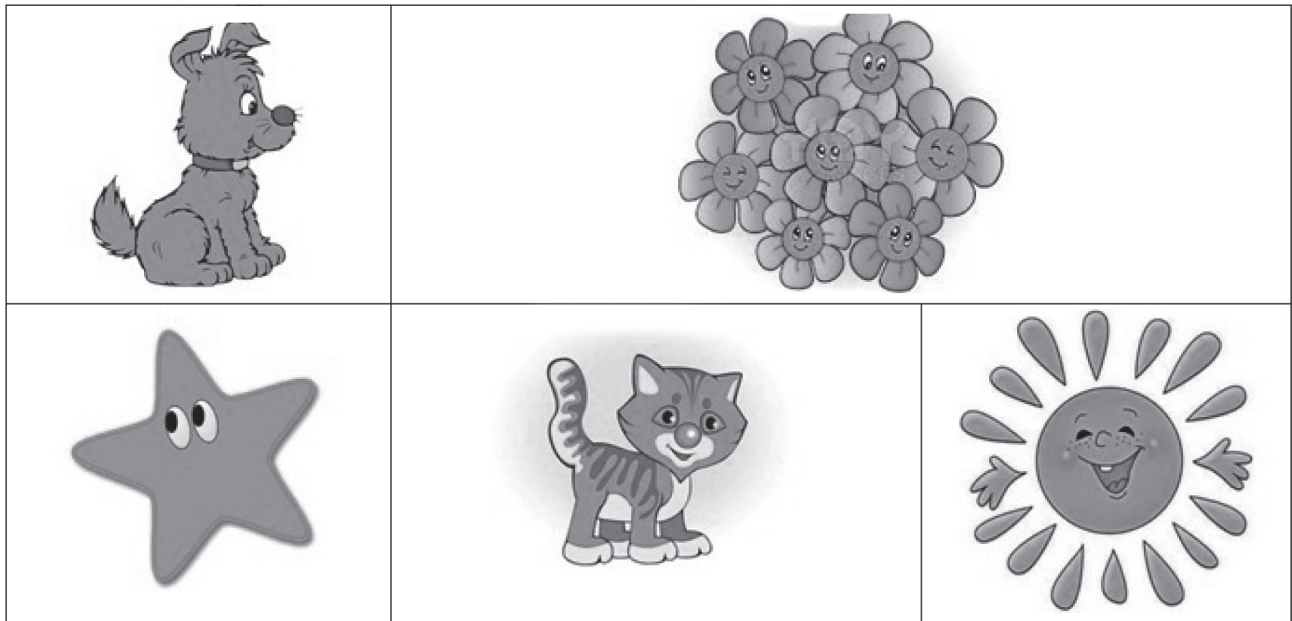

Рисунок 3. Серія картинок для діагностичного завдання «Цікава мова»

Завдання 2. За попередньо підготовленими картками з словами англійською мовою дитині пропонується уважно подивитися на них та дописати пропущену літеру.

ice cre...m	ch...colate	a...ple	ju...ce	s...r
-------------	-------------	---------	---------	-------

У таблиці 4 подано діагностичний інструментарій оцінювання стану сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаного ними діагностичного завдання «Цікава мова».

Таблиця 4

Оцінювання сформованості навчальних компетентностей учнів початкової школи за результатами виконаного діагностичного завдання «Цікава мова»

Компетентність	Показники	Рівні сформованості компетентності	
		Недостатній	Достатній
<i>Ключова</i>	Виявлено здатність опрацювати, групувати, запам'ятовувати і за необхідністю згадувати знання, фактичні дані, застосовуючи мовні позначення	В учня виникають труднощі у процесі запам'ятовування або згадування іншомовних слів	Учень швидко та впевнено групує слова з картинками, запам'ятовує й згадує іншомовні слова
<i>Міжпредметна</i>	Володіє необхідними знаннями, уміннями та навичками	Учень володіє певними знаннями, вміннями та навичками, але цього недостатньо для вирішення поставленого завдання	Учень вільно оперує знаннями, вміннями та навичками
<i>Предметна</i>	Практично володіє вербальними та невербальними засобами	Учень виконав менше половини поставлених завдань	Учень виконав усі поставлені завдання без помилок

Зауважимо, що застосування вчителем початкової школи діагностичних завдань для вимірювання навчальних компетентностей викликає у молодших школярів неабиякий інтерес. Практико-орієнтовані завдання, що передбачають різні способи їх вирішення та практичну демонстрацію, є для них захоплювальною, цікавою, а також творчою справою. Виконання дій з реальними предметами або їх моделями є набагато привабливішим для учнів, ніж робота з традиційним шкільним приладдям (підручником, робочим зошитом тощо).

Висновки. Таким чином, на основі поданої інформації варто підсумувати, що вимірювання навчальних компетентностей учнів початкової школи є новою процедурою у вітчизняній дидактиці, яка перебуває в стадії розроблення, а тому одним із ефективних засобів може бути застосування діагностичних завдань, за допомогою яких учитель зможе визначити стан сформованості ключових, міжпредметних і предметних компетентностей учнів молодшого шкільного віку.

Література

1. **Бібік Н. М.** Компетентність і компетенції в результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Початкова школа. – 2010. – № 9. – С. 1 – 4.
2. **Державний стандарт початкової загальної освіти** – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
3. **Мартиненко С. М.** Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики : навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко, М. Д. Осколова. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – 144с.
4. **Савченко О. Я.** Дидактика початкової освіти : [підручн.] / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
5. **Хоружа Л. Л.** Етична компетентність педагогічного працівника у контексті компетентнісно спрямованої освіти / Л. Л. Хоружа // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 2. – С. 14 – 16.

References

1. **Bibik, N. M.** (2010). Competence and competence of in the results of primary education. Primary school, 9, 1-4 (in Ukrainian).
2. **State Standard for primary education** – Retrieved from: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/> (in Ukrainian).
3. **Martynenko, S. M.** (2014). The study of individuality of primary school children by means of pedagogical diagnostics. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka (in Ukrainian).
4. **Savchenko, O. Ya.** (2012). Didactics of primary education. Kyiv: Hramota (in Ukrainian).
5. **Khoruzha, L. L.** (2011). Ethical competence teaching staff in the context of a competency oriented education. Postgraduate education in Ukraine, 2, 14-16 (in Ukrainian).

Мартыненко С. Н., Новик И. М. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДИАГНОСТИЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ В ПРОЦЕССЕ ИЗМЕРЕНИЯ УЧЕБНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статтє обосновано особенности диагностирования сформированности учебных компетентностей (ключевой, межпредметной и предметной) у младших школьников; раскрыто диагностические задания для измерения математической, естественнонаучной и иноязычной компетентностей младших школьников, а также представлено диагностический инструментарий оценивания учебных компетентностей учеников начальной школы за результатами выполненных заданий.

Ключевые слова: *диагностическое задание; измерение учебных компетентностей; ключевая компетентность; межпредметные компетентности; предметные компетентности; учащиеся начальной школы; учебная компетентность.*

Martynenko S., Novyk I. APPLICATION OF DIAGNOSTIC TASKS IN THE PROCESS OF MEASURING EDUCATIONAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

The article highlights the features of formation of diagnosing learning competencies (key, and interdisciplinary subject) of primary school children; here's a description of the key, and the subject of interdisciplinary competence; disclosed practice-oriented diagnostic task based on the life story, during the performance of which the student must apply the generated knowledge and skills within the curriculum objectives elementary school, they are designed in such a way that allow you to check formation of younger pupils key, subject and interdisciplinary competences and measure the mathematical, natural sciences and foreign language competence of primary school children; describes the diagnostic tools to evaluate the levels of educational competencies of primary school children according to the diagnostic task.

Diagnostic tasks, that were developed by us, for primary school are practice-oriented based on life story, during the implementation of which child should apply existing knowledge and skills within the curriculum objectives and primary school to verify formation of key, subject and inter-subject competences of the younger pupils.

To test the formation of mathematical competence of the first-graders we offer diagnostic tasks «Mathematical discovery»; to verify the formation of natural science competencies of the first-graders we offer diagnostic tasks «Nature around us» and to verify the formation of foreign language competence of the first-graders we offer diagnostic method «Interesting language».

Key words: diagnostic task; educational competencies; interdisciplinary competencies; key competencies; measuring of learning competencies; primary school children; subject competencies.

Рецензенти

Іванюк Г. І. – д. пед. н., доц.
Матвієнко О. В. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 09.03.2015

Прийнято до друку 26.03.2015

УДК 378.147:81'243

О. С. Синекон, С. С. Коломієць

ЗМІСТ ДОСЛІДНИЦЬКО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PhD)

Розглянуто проблему визначення змісту дослідницько-стратегічної компетентності майбутніх докторів філософії (PhD); узагальнено досвід науковців щодо дослідницької компетентності; окреслено складники її змісту; деталізовано когнітивні стратегії; уточнено метакогнітивні стратегії; виокремлено комунікативні стратегії; представлено визначення стратегії дослідницького самовдосконалення та деталізовано її сутність.

Ключові слова: доктор філософії (PhD); дослідницько-стратегічна компетентність; зміст; когнітивні стратегії; метакогнітивні стратегії; стратегії дослідницького самовдосконалення.

Вступ. Нинішній вплив реформаційних процесів суспільства на вищу школу України спричиняє розвиток і модернізацію освіти, оптимізацію її змісту і функцій, розширення євроінтеграційного простору, ініціативності та вільного вибору. Виклики, що постали перед освітою 21 століття лежать в парадигмі інноваційного процесу розвитку нашої держави, який передбачає виховання справжньої нової інтелектуальної еліти, підготовку активного і відкритого до інновацій фахівця, здатного до розв'язання винахідницьких завдань, раціоналізаторства та знаходження оригінальних рішень.

Як зазначає М. З. Згуровський (Згуровський М. З., 2011), всі інноваційні системи світу об'єднані загальним принципом. В них університет є не лише учасником інноваційного процесу, але його ядром, зберігаючи академічну складову, він працює на трьох напрямках: навчання, наукові дослідження, інноваційні впровадження.

Власне університет є потужним центром інноваційної діяльності, а, відтак і центром підготовки майбутніх докторів філософії (PhD), зокрема зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови, що є одним з найважливіших напрямів роботи вищої школи, який покликаний підготувати сучасного науковця у галузі методики викладання іноземних мов здатного успішно й ефективно досліджувати і впроваджувати інноваційне навчання іноземних мов.

На думку науковців інноваційне навчання – це процес і результат такої навчальної та освітньої діяльності, яка стимулює внесення інноваційних

змін в існуючу культуру, соціальне середовище (Кларин М. В., 1995). При цьому пріоритетними є, згідно запропонованої класифікації педагогічних інновацій, не інновації-модернізації, покликані модернізувати навчальний процес у межах його традиційної репродуктивної орієнтації, а інновації-трансформації, які направлені на організацію пошукової навчально-пізнавальної діяльності. До ознак таких освітніх інновацій-трансформацій відносяться навчальні дослідження, моделювання, висування і перевірка гіпотез (Кларин М. В., 1995). Дослідницька діяльність у пошуку і розробці саме таких освітніх інновацій потребує розвинутої дослідницько-стратегічної компетентності.

Проблеми оволодіння дослідницькою компетентністю розглядаються в численних працях вітчизняних і іноземних науковців, а саме: М. С. Головань і В. В. Яценко (зміст і структура дослідницької компетентності студентів) (Головань М. С., Яценко В. В., 2012), М. В. Архипова (особливості формування дослідницької компетентності у майбутніх інженерів-педагогів) (Архипова М. В., 2009), О. А. Ушаков (розвиток дослідницької компетентності учнів загальноосвітньої школи в рамках профільного навчання) (Ушаков О. А., 2008) та ін.

Між тим, сутність дослідницько-стратегічної компетентності, стратегії, які забезпечують її сформованість, потребують подальшої деталізації і конкретизації.

Отже, **метою статті** є визначення змісту дослідницько-стратегічної компетентності майбутніх докторів філософії (PhD).